

Goed, dames en heren, Europa.

Europa heeft nooit zo'n grote belangstelling genoten; geniet het misschien nóg niet, ondanks het feit dat miljoenen Nederlanders elk jaar weer opnieuw de grenzen overgaan. Europa als deelgenootschap van landen, volkeren of soevereine staten spreekt in het algemeen die Nederlander niet zo erg aan. Toch is het een aspect, een ontwikkeling in Europa, die wij, als ik zeg, bepaald niet mogen verwaarlozen; wat te zwak beschreven is. De ontwikkelingen in Europa gaan snel, zijn van groot belang voor dit land. De Europese Gemeenschap speelt daarbij een grote rol. De onderlinge afhankelijkheid, zowel economisch als monetair, politiek, is steeds meer gegroeid en in 1992 komt onafwendbaar op ons af die vrije, interne markt, met vrij verkeer van goederen, kapitaal, personen en diensten. En nogmaals, wij kunnen aan die ontwikkeling als land, als partij, niet voorbij. Wij dienen ons er wel

degelijk op te bezinnen, wij dienen ons te bezinnen op een medewerking, op het mede-functioneren in dat geheel, maar natuurlijk uiteraard met behoud van eigen waarde. Als land kunnen wij ons niet veroorloven er niet over na te denken, wij moeten daaraan meewerken omdat onze positie daarmee ten sterkste samenhangt, waarbij natuurlijk toch altijd datgene wat wij verworven hebben, zo goed mogelijk willen behouden. En als politieke partij moeten wij er heel goed over nadenken, omdat wij uiteraard der zaak ook in die ontwikkeling onze liberale beginselen heel duidelijk willen uitdragen.

Politieke partijen, de liberale politieke partijen in Europa, de Gemeenschap om juist te zijn, hebben een federatie, de ELDR, van Europese Liberale en Democratische en.. nog iets ....partij.. ik weet niet waar die R voor staat, dan vind ik altijd heel moeilijk.

Reformista...

Reformista, ja.. dat zijn de Zuidelijke landen.

Ook bij de vorige Europese verkiezingen was er een gemeenschappelijk programma. Een gemeenschappelijk programma, opgesteld door een Commissie, dat daarna in de verschillende landen ter discussie staat, waarna dan op een congres een eindbeslissing plaatsvindt. En wij willen uiteraard der zaak ook als VVD in dat programma een zo groot mogelijke inbreng hebben.

Het programma deze keer is opgesteld door een commissie onder leiding van de heer Wijsenbeek.

En vandaag gaan wij over dat programma praten; en ik denk, dames en heren, dat als u naar dat programma kijkt, u dat dan toch moet plaatsen in de context van dat Europa en ik denk dat, voordat wij daarover gaan praten, het goed is als wij die context van dat Europa, het belang van dat Europa voor onze samenleving, en het belang dat wij daarin meespelen, als u dat nog eens eerst op u laat inwerken.

En wie zou dat beter kunnen verwoorden dan de man, die jarenlang in Europa bezig is geweest in allerlei functies en die nu de leiding heeft, de voorzitter is van de mini-fractie van onze liberalen in het Europese Parlement, de heer Hans Nord.

Mijnheer de voorzitter, dames en heren.

Het is volgende jaar de derde keer dat de Europeanen allen gezamenlijk worden opgeroepen om naar de stembus te gaan om hun vertegenwoordigers te kiezen. Het zal ook de derde keer zijn dat wij als liberalen - en dat geldt niet voor iedereen, dat mogen wij ons wel herinneren - , dat wij als liberalen met een eensluidend programma in de verschillende Lidstaten waar

wij partijen hebben, deze verkiezingen zullen ingaan. En het zal ook de derde keer zijn dat onze VVD bij het opstellen van het ontwerp-programma en ook bij de behandeling daarvan een heel grote inbreng en een heel grote bijdrage levert, die vér uitgaat boven het numerieke belang wat de VVD heeft in vergelijking tot alle andere partijen. Kijkt u maar naar het aantal amendementen, dan zult u zien hoeveel belangstelling er in ons partij kader is voor dit Europese programma, en kijkt u maar naar de samenstelling van de diverse programmacomité's die wij hebben gehad - we zijn nu aan het derde toe - , dan ziet u dat het voor de tweede keer is dat het comité door een Nederlander wordt voorgezeten, dan ziet u hoe sterk de inbreng van de Nederlandse liberalen in dit hele geval is geweest, en ook vandaag opnieuw is.

Als men dat allemaal bij elkaar ziet, dan komt onvermijdelijk de vraag naar voren - en dat is een vraag die een beetje als een anti-climax werkt - hoe ziet het er nu naar uit, wordt nu deze derde campagne straks, volgend jaar, even moeizaam en in sommige opzichten zou ik ook zeggen even saai als de verkiezingscampagnes die wij in 1979 en in 1984 hebben gehad.

Waaróm waren die moeizaam en saai? Misschien kunnen wij daaruit dan lessen trekken voor die van volgend jaar.

1979 had het grote voordeel dat het de eerste keer in de geschiedenis was. Men kon zich beroepen op het unieke fenomeen, dat nog zo kort na een enorme Europese burgeroorlog, al deze Europeanen gezamenlijk hun eigen volksvertegenwoordiging gingen kiezen. 't Heeft overigens de mensen niet en masse naar de stembus weten te brengen, maar het was wel een verhaal dat men kon vertellen, het was nog waar ook! 't Heeft niettemin deze eerste campagne niet tot werkelijke vonken gebracht. Iedereen dacht: "Wel, misschien dat het in 1984 beter wordt". In 1979 hadden wij tegen de kiezers gezegd: "Dit gaan wij proberen te verwezenlijken". In 1984 moesten wij tegen de kiezers zeggen dat wij daarvan bijna niets hadden kunnen verwezenlijken. Reden daarvan was, dat juist in die eerste periode de Gemeenschap in een toestand van stagnatie en navelstaren verkeerde, voornamelijk als gevolg van de sterke uitbreidingen die er geweest waren en het feit dat Groot-Brittannië juist in die jaren vastbesloten was om alles, maar dan ook alles te blokkeren voordat het Verenigd Koninkrijk op een paar punten zijn zin had gekregen, hetgeen in de Gemeenschap een stemming en een atmosfeer heeft gewekt die jarenlang bijzonder negatief uitstraalde en dat merkte natuurlijk de bevolking ook.

Vandaar dat in 1984 de campagne nog moeilijker was, nog moeizamer dan in 1979. Men zei tegen ons: "En wat heb je nou bereikt, en voorzover je het

niet bereikt hebt, wat denk je dan te kunnen bereiken in de volgende periode van vijf jaar, wat je tot nu toe niet hebt kunnen bereiken?"

Antwoord daarop was moeilijk, althans het was niet moeilijk om te vertellen wat men wilde bereiken, het was wél moeilijk om de mensen ervan te overtuigen dat het je misschien in de volgende vijf jaar wél zou lukken.

Welnu, dames en heren, tóch is dat gebeurd. Ik wil niet beweren dat dat allemaal op ons conto moet worden geschreven, maar een feit is dat kort na 1984 de Europese locomotief weer is gaan rijden en met een snelheid, die vele mensen heeft verbaasd. Het is begonnen met een initiatief van het Europese Parlement om een ontwerp-verdrag te maken, wat wij genoemd hebben ontwerp-verdrag voor een Europese Unie, wat in feite een ontwerp-verdrag was voor, laten we zeggen, de Europese Gemeenschap van de tweede generatie, lessen trekkende uit de eerste dertig jaar en te proberen daarop een aantal nieuwe elementen in de Gemeenschap in te brengen en met name ook de institutionele structuur te verbeteren door meer besluitvaardigheid en ook meer democratie in die Gemeenschap in te voeren.

Daarop is gevolgd de regeringsconferentie die dit ontwerp van ons in een bijzonder afgezwakte vorm heeft gegoten - dat is de beroemde Europese Akte - maar die niettemin daarbij een aantal stappen voorwaarts heeft gedaan en die dit bovendien heeft gedaan onder het motto - en nu komt het merkwaardige toverwoord dat het Europese landschap heeft veranderd - en heeft gezegd: in 1992 gaan wij doen wat wij elkaar in 1957 hebben beloofd toen wij de EEG-verdragen afsloten. Hoogst merkwaardig blijft het steeds dat deze mededeling, gedaan in 1985 - dat men nú gaat doen wat men in 1957 had afgesproken binnen tien jaar te gaan doen - dat die plotseling het Europese bewustzijn heeft gegalvaniseerd. Merkwaardig, zoals in de politiek zoveel dingen merkwaardig zijn, maar in elk geval, het creëerde een golf waarvan men gebruik kon maken en waarvan men ook gebruik gemaakt heeft. Er is een aantal mensen geweest die dit 1992-verhaal eigenlijk niet goed geloofden; die zeiden: "Nou ja, ze beloven mekaar zo veel, ze hebben tenslotte in 1957 mekaar ook zoveel beloofd bij dat Verdrag van Rome, nu zeggen ze opnieuw dat ze dat gaan doen, nou ja, het zal wel weer niet gebeuren". Een feit is dat zes maanden later op een beslissende bijeenkomst van de Europese Raad, dus op het hoogste niveau, een aantal afspraken werd gemaakt, waaruit duidelijk werd dat het dit keer menens was. Pressies waren zo enorm geworden en het belang voor iedere Lidstaat om zich niet langer op te sluiten in de gecompartmentaliseerde staatjes die Europa nu eenmaal geworden is, die pressie

was zo enorm geworden dat men zich gedwongen om een aantal dingen te gaan doen die niet overal even populair zouden zijn, maar die eenvoudig niet meer waren tegen te houden. En vandaar dat sindsdien iedereen praat en schrijft over 1992. Daarbij wordt niet iedereen altijd gehinderd door een overmaat van kennis van het onderwerp. Het blijft ook al weer hoogst merkwaardig om te zien hoe onze media het gepresteerd hebben om nu langzamerhand 35 jaar lang de Nederlandse bevolking niet voor te lichten over de Europese Gemeenschap. Dat was ook één van de dingen die wij steeds weer moesten constateren bij verkiezingscampagnes en spreekbeurten, dat men er té weinig van af weet en dat ligt niet aan het ontbreken van een voorlichtingsstroom vanuit de Europese Gemeenschappen zelf, maar dat ligt daaraan dat die voorlichtingsstroom geen echo vindt in de nationale voorlichtingscircuits zodat het onvoldoende bij de mensen terecht komt; ze weten er daardoor onvoldoende van en begrijpen ook niet direct het belang van deze hele geschiedenis voor hun eigen dagelijks leven. Ze denken dat het een soort apart onderwerp is, Europa, dat is iets wat los staat van al het andere, daar interesseer je je voor of je interesseert je er niet voor, dat is vrije keuze, en de band die er bestaat tussen de nationale politiek van elke dag en datgene wat in Europees communautair verband wordt gedaan, is tot nu toe onvoldoende duidelijk geweest en komt nu, in verband met 1992, plotseling heel hard en soms ook dreigend op ons af. De vraag blijft nog steeds: Is men té optimistisch wanneer men denkt dat die datum van 1992 inderdaad wordt gehaald?

Wij hadden gisteren een fractiebijeenkomst in Aarhus - dat ligt in Jutland - en daar kregen wij bezoek van de heer Henning Christofferson, onze voortreffelijke Deense commissaris, die ons mocht mededelen dat de Deense regering zijn kandidatuur voor een volgende periode zojuist opnieuw had bevestigd, iets wat goed nieuws is voor de VVD; dit is een voortreffelijke liberaal, die op de meest voortreffelijke wijze de kwestie van de Europese begroting heeft beheerd de afgelopen vier jaar, en van wie ik althans hoop - en ik denk velen met mij - dat hij Lord Caulfield zal opvolgen als commissaris in eerste instantie verantwoordelijk voor de interne markt. U weet dat, merkwaardig genoeg, het een Britse commissaris is geweest die de architect is van het 1992-plan en dat hij daardoor de woede heeft opgewekt van zijn Prime Minister, die hem daar had neergezet en dat die woede ertoe geleid heeft dat zij niet bereid was om hem opnieuw te candideren - in plaats van hem heeft zij een andere gecandidateerd - . Ik geloof dat wij als liberalen en Europeanen ervan moeten uitgaan dat het niet denkbaar is dat deze houding van de Britse regering zou worden beloond met de opvolging van

Lord Caulfield door zijn Britse opvolger. Wij moeten de beste commissaris daarvoor nemen en die beste commissaris is een liberale commissaris, en wel de heer Henning Christofferson. In elk geval, hij heeft ons gisteren verteld waarom hij dacht dat die datum waarschijnlijk wel zou worden gehaald, en ik vond dat een indrukwekkend verhaal, zeker komende van iemand - als u hem kent zult u dat met mij eens zijn - die niet bepaald overkomt als een, laten we zeggen, van enthousiasme overvloeiende optimist. Dat is niet het imago wat de heer Christofferson uitstraalt. Hij zei: "Kijk, het ging in de discussie over de kwestie van de harmonisatie van de indirecte belastingen, waarbij er op't ogenblik twee scholen tegenover elkaar staan; de ene school - die hij dan noemde, of die de Engelsen dan noemen de dirigistische school, die zegt: "voordat je die grenzen kunt openzetten, moet je die verbruiksbelastingen harmoniseren, althans dichterbij elkaar brengen dan op het ogenblik het geval is"; dat is ook de opvatting van de Europese Commissie, die voorstelt dat het verschil tussen de landen onderling in BTW niet hoger mag zijn dan 5%.

Er is een tweede school, op het ogenblik verdedigd door de Britse regering, die zegt: "Helemaal niet nodig; je zet gewoon die grenzen open en de vrije marktkrachten, marktmechanismen, zullen ervoor zorgen dat deze tarieven zich op elkaar gaan afstemmen tot op een niveau waar het verschil tussen land A en land B niet langer hinderlijk is voor land A of voor land B".

Deze strijd krijgen we de komende maanden te voeren in de Ministerraad en zeker ook in het Parlement; er is nu een officieel voorstel van de Britse regering om dus hun ultra-liberale systeem te volgen en te zeggen: "Maak op die zaak, en als de Denen dan een veel te hoog tarief hebben en iedereen die niet al te ver van Duitsland afwoont, die gaat naar Duitsland om z'n spullen daar te kopen, nou, dan zullen de Denen een beetje naar beneden moeten"; daarbij werd al gewezen op ons land. Er werd gezegd: "In Nederland anticiperen ze al, daar gaan ze al een beetje naar beneden, zeer terecht, en ook om die reden doen zij dat, nou dat zullen dan de Denen ook moeten doen".

Ik denk dat de Deense regering wel andere geluiden zal laten horen en dan is dus de vraag gewettigd: "Meneer Christofferson, denkt U dan dat dat allemaal zal lukken, al je deze bui al ziet hangen? En als je ook weet dat juist de kwestie van de fiscale harmonisatie één van de grote punten is uit het gehele 1992-programma". Antwoord van Christofferson: "Ja, ik denk het toch wel. Juist omdat deze strijd er is zal men allemaal op de Nederlandse toer gaan. Men zal allemaal gaan anticiperen en tegen de tijd dat de grote strijd dan een keer geleverd zal moeten worden en een besluit moet vallen, zal men

zien dat er inmiddels al zoveel ge-anticipeerd is dat de verschillen veel kleiner zijn geworden dan men denkt en dat men dus waarschijnlijk zonder veel moeite misschien zelfs dan de Britse aanpak zal kunnen omhelzen omdat in wezen het probleem al grotendeels is opgelost door de anticipatie van de Lidstaten".

In elk geval, een zeker optimisme ten aanzien van het halen van de datum en in elk geval een optimisme ten aanzien van de vastbeslotenheid van de Lidstaten om dit keer de operatie te doen slagen.

Als dat zo is, dames en heren, dan betekent dit, dat op zéér veel punten die tot nu toe aan de nationale politiek waren voorbehouden, de Europese inbreng hoe langer hoe zichtbaarder en ook hoe langer hoe doorslaggegender zal gaan worden. En dat betekent dat het lied, wat wij nu al zoveel jaren zingen maar wat tot nu toe nog niet door iedereen is gehoord, namelijk dat Europese en nationale politiek niet twee los van elkaar staande zaken zijn, maar dat het precies dezelfde politiek is vanuit de ene of vanuit de andere invalshoek, dat dát nu inderdaad algemeen zal worden aanvaard en zichtbaar zal worden voor iedereen. Als dat zo is, heeft dat enorme invloed op de manier, waarop die politiek bedreven wordt en hhet is daartom vanuit Nederlands oogpunt gezien, dacht ik, een goede zaak, dat wij zo kort na die Europese verkiezingen onze verkiezingen voor de Tweede Kamer zullen hebben. Dat geeft de gelegenheid aan een partij als de VVD om bij de Europese verkiezingen het belang van de nationale kant te benadrukken en omgekeerd, bij de nationale verkiezingen te herinneren aan de Europese dimensie die dit nationale beleid meer en meer zal krijgen.

Mijnheer de voorzitter, wij gaan, geloof ik, deze derde verkiezingen in op een andere manier dan de twee vorige malen. Daarmee is niet gegarandeerd dat wij nu eens een keer écht een vonkende campagne zullen krijgen, maar het zit er in principe wel in. Want in tegenstelling tot vorige keren is a. de belangstelling voor Europa er nu wel, en b. beginnen nu de partijpolitieke verschillen veel duidelijker te worden. Een van onze grote moeilijkheden was vroeger dat men zei: "Goed, U hebt nu een mooi verhaal gehouden over dat Europa, we zijn het er eigenlijk wel mee eens, maar vorige week heb ik iemand van het CDA hier gekregen en die heeft ook een verhaal gehouden over dat Europa, dat was ongeveer hetzelfde verhaal. Waarom moet ik nou op U stemmen en niet op die meneer of mevrouw van het CDA?"

Ja, dan krab je je achter je oor en je zegt: "Ja kijk, er liggen natuurlijk tóch duidelijke verschillen".

"Noem er dan eens een paar", zei men.

"Ja nou, kijk, daar is ... ja, daar is bijvoorbeeld de kwestie... U begrijpt wel de hele kwestie van eh... de televisie, de media, eh... de vraag, of je nou die overheid enorm moet blijven betuttelen, of dat je veel meer vrijheid.....", en dan zei men: "Nou ja, goed, dat weten we wel, maar dat is toch eigenlijk nog niet zozeer aan de orde, want op het ogenblik, eh.. - dat was toen ook waar - op het ogenblik is daar Europees nog helemaal niet veel aan de hand...hebt U nog zo'n mooie?"

En dan zei je: "Ja, eh enfin, het zou nu te ver voeren om daar en detail op in te gaan, maar ik zou nog wel eens....."

Dezelfde antwoorden kreeg je als je aan een CDA-spreker vroeg: "Vertelt U nou eens, waarom moeten wij op het CDA stemmen en niet op de VVD, want U denkt er toch eigenlijk net zo over". En die begon dan - ik zie de heer Beumer nog die vraag krijgen in de vergadering, waar ik bij was, en ik was zeer benieuwd - ik had pen en papier klaar om zijn antwoord op te schrijven, ik dacht daar kan ik misschien iets van opsteken - , maar ja, die hield, moet ik U helaas vertellen, een soorgelijk verhaal: "O ja, er zijn duidelijk héél belangrijke verschillen", en kwam tenslotte tot enkele accentverleggingen, die je met veel goede wil zou kunnen uitleggen als een reden om op hem te stemmen liever dan op mij, of juist omgekeerd.

Ik denk dat dát aan het veranderen is. De zaken worden hoe langer hoe concreter - ik heb U al één voorbeeld gegeven van die kwestie van de harmonisatie van de indirecte belastingen, dat wordt een heel duidelijk politiek punt, waarbij de liberalen zich heel duidelijk politiek zullen moeten opstellen in de Europese Gemeenschap en die opstelling zal zeker heel anders zijn dan die van de socialisten en die zal ook anders zijn dan die van de christen-democraten omdat je van de christen-democraten van te voren altijd weet, dat ze zowel het ene als het andere standpunt zullen uitdragen, en dat dan met elkaar zullen willen combineren op een manier, waardoor niemand er meer uitkomt. Dat is niet alleen in Nederland, maar ook in de Europese Gemeenschap het gebruikelijke verschijnsel.

Zo zijn er nog vele andere zaken, die partij-politiek véél meer uit de verf zullen komen, omdat er nu heel concrete voorstellen voor zijn, dan tot nu toe het geval is geweest. En om al die redenen, voorzitter, geloof ik dat diegenen die straks de campagne 1989 gaan voeren, het béter zullen hebben

dan zij die in 1979 en in 1984 deze kar moesten trekken. De Europa-moeheid, de Eurosclerose, het Euro-pessimisme, dat is allemaal een beetje uit de mode geraakt - zeker voor liberalen zou dat uit de mode moeten zijn - , het is nu zo dat iedereen is gaan begrijpen dat de Europese dimensie onmisbaar is voor liberale politiek in Nederland en ook omgekeerd, dat de liberale politiek hier onmisbaar is voor het handelen in het Europese Gemeenschapskader. Het verband tussen deze twee wordt hoe langer hoe duidelijker, dát zullen wij moeten gaan uitdragen en het zal nu ook mogelijk worden om dat te illustreren aan heel concrete punten en daardoor een echte verkeizingscampagne te kunnen gaan voeren.

Het ontwerp-programma, dat de heer Wijsenbeek en zijn commissie daarvoor hebben opgesteld, biedt daartoe, geloof ik, alle gewenste uitgangspunten.

Ik dank U zeer.